

Oorlogsgodinnen, furiën en kraaien: het gebruik van het woord *badb* in Oudierse literatuur

het woord *badb* komt veelvuldig voor in de Oudierse narratieve literatuur en werd op veel verschillende manieren gebruikt. Zo kan *badb* 'kraai' betekenen, kan het de naam Badb voor een van de Ierse oorlogsgodinnen zijn, maar het werd ook gebruikt om andersoortige demonische wezens te omschrijven. Mijn doel in dit artikel is om een nieuwe definitie van het woord *badb* te geven en om het universele gebruik en de complexiteit van dit woord aan te tonen.

Definitie

Doordat het woord *badb* op veel verschillende manieren werd gebruikt in de Oudierse literatuur, en omdat er nog weinig onderzoek naar is gedaan, is het moeilijk om een eenduidige definitie van het woord te geven. Hierdoor bestaan er veel inconsistenties in edities en vertalingen, die voor veel verwarring zorgen. Het leek mij daarom hard nodig om een nieuwe accurate en gestructureerde classificatie van de verschillende betekenissen van het woord *badb* te geven. De definitie die ik geef, komt voort uit mijn eigen onderzoek van de Oudierse teksten waarin het woord voorkomt. Naar mijn mening heeft het woord *badb* de volgende betekenissen: 1) 'kraai', 2) naam van een van de Ierse oorlogsgodinnen, 3) generieke term voor andersoortige bovennatuurlijke, demonische wezens, namelijk 'furie', 'heks' of 'oorlogsdemoon' en 4) de genitieve vorm *badba*, gebruikt als een adjectief, 'krijgshaftig'. Ik zal nu deze verschillende betekenissen nader toelichten.

1. Kraaien

De oorspronkelijke betekenis van het woord *badb* is waarschijnlijk 'kraai', en er bestaan dan ook veel referenties naar *badb* in deze betekenis in de literatuur vanaf de achtste eeuw. Vaak worden deze kraaien omschreven als cirkelend boven het slagveld, op zoek naar lijken om van te eten, en hun aanwezigheid wordt gezien als een slecht voorteken. Dat *badb* een gebruikelijk woord was voor een kraai wordt bevestigd door het feit dat woorden als *feannog*, een Oudiers woord voor 'merel', en *cruf-hechta*, een afgeleide van *fiach*, 'raaf', in verschillende Oudierse verklarende woordenlijsten worden gegeven als synoniemen van *badb* (Stokes 1862: li, 12; Meyer 1912: 26; O'Donovan: 39; Stokes 1904: 256; Miller 1879: 369, Miller 1881: 54), en dat *badb* vaak wordt vergezeld van het woord *bran* voor 'raaf'. De betekenis van 'kraai' is voor lange tijd constant gebleven en wordt in het Modern Iers nog steeds gebruikt in deze betekenis.

2. De oorlogsgodin Badb

Uit de betekenis van 'kraai' kwam de naam voor de oorlogsgodin Badb voort. De eerste verwijzing die we vinden van het

▲ Tekening van de Gallo-Romeinse inscriptie met Cathubodua in Haute Savoie. Hennesy 1870-2.

woord *badb* is de Gallische godennaam Cathubodua. Deze naam werd gevonden op een Gallo-Romeinse inscriptie in Haute Savoie en betekende waarschijnlijk 'strijd-kraai'. Op basis van deze Gallische godin is op een gegeven moment de naam Badb Catha voor een van de Ierse oorlogsgodinnen ontstaan,¹ die later het element *catha* lijkt te zijn verloren, aangezien *badb catha* maar in een klein aantal teksten wordt gevonden. Badb, als naam van een van de oorlogsgodinnen, komt in de oudste teksten voor, vanaf de achtste eeuw. Badb is een sinistere en mysterieuze godin, die een hechte relatie tot de dood heeft. Ze verschijnt vaak in een visioen of als een spookachtige verschijning, ze is vaak onzichtbaar en ze doet voorspellingen zonder daadwerkelijk aanwezig te zijn. Badb verschijnt in de Ierse literatuur in twee verschillende groepen. Aan de ene kant is ze deel

van de sinistere zustergroep met Morrigan en Macha, en aan de andere kant verschijnt Badb in een aantal teksten samen met de oorlogsgodin Nemain. Deze twee groepen van godinnen behoren beide toe aan de Túatha dé Danann, de bovennatuurlijke bewoners van de *síde*, maar hebben zeer verschillende functies. Badb, Morrigan en Macha worden omschreven als daadwerkelijke personen die een rol aannemen in de verhalen op zowel diplomatisch als militair niveau, terwijl de personages Badb en Nemain spookachtige wezens zijn die krijgers aansporen. Deze twee groepen van godinnen lijken naast elkaar te hebben bestaan, met Badb als hun wederzijds lid. In veel populair-wetenschappelijke literatuur wordt vaak aangenomen dat Badb kan verschijnen in de vorm van een kraai. De oorlogsgodin Morrigan wordt in verschillende teksten inderdaad omschreven als een godin die transformeert in een vogel, maar ondanks dat haar naam letterlijk 'kraai' betekent, zijn er geen duidelijke verwijzingen waar Badb verschijnt in de vorm van een vogel; er wordt soms hoogstens gesuggereerd dat zij zweeft of vliegt. Wanneer in de teksten wordt beschreven dat deze godinnen transformeren in een vogel, wordt het woord *badb* niet gebruikt, maar worden andere Oudierse termen voor vogels toegepast.

▲ (Foto 1) Beeld van de stervende Cú Chulainn door Oliver Sheppard in het GPO in Dublin. ▲ (Foto 2) detail van *Lebor Gabala Érenn* uit het Boek van Leinster (p. 11, Trinity College Dublin). Irish Script On Screen (www.isos.dias.ie).